

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на Сечил Юзерган

на тема

В търсенето на постчовешката ера – критика на сливането на човешката биология с изкуствения интелект

от доц. д-р Силвия Серафимова,

секция Етически изследвания,

Институт по философия и социология (БАН)

Структура на дисертацията: Докторската дисертация на Сечил Юзерган на тема *В търсенето на постчовешката ера – критика на сливането на човешката биология с изкуствения интелект* представя задълбочен компаративен анализ на философските предизвикателства, породени от интензивното развитие на дигиталната идентичност; в частност, концептуалният анализ е ориентиран към трансформацията на генеалогията и разнородните дилеми, породени от теоретичните основания и практическите импликации на понятието *човешко подобряване*. Дисертацията се състои от въведение, пет глави, заключение и библиография.

В първата глава Юзерган изследва историческия и социално-технологичния контекст, обуславящ утвърждаването на дигиталната идентичност при прехода от т. нар. четвърта към т.нар. пета индустриална революция, съпътстван от респективни трансформации. Въпросните трансформации варират от исторически детерминираната „извънредна централност“ на човека в смисъла на Флориди (срв. стр. 15), кулминират във взаимосвързаното развитие на човека и машината, отразено в дигиталната идентичност в рамките на т.нар. хипер-история, отново в смисъла на Флориди (срв. стр. 17-18) и достигат до проектите за дигитална идентичност, доминирана от човешките ценности в духа на теорията на Гори и ван Еерден (срв. стр. 27-28). В рамките на тези наблюдения Юзерган удачно откроява ролята на противоречията при въвеждането на технологиите, свързани с мозъчно-компютърния интерфейс (BCI) не само по отношение на инвазивните и неинвазивните методи, на които те разчитат (срв. стр. 36), но и спрямо „възможностите за фундаментална промяна на човешката природа“ (стр. 34), провокиращи екзистенциални заплахи за човечеството поради главоломно нарастващата скорост на развитие на невротехнологиите.

Във втората глава Юзерган прилага историческа реконструкция на философските идеи, свързани с променящите се отношения между развитието на технологиите и съответните специфики на човешката природа. В частност, докторантката анализира аргументите „за“ и „против“ трите теории на Душек за произхода на технологиите (срв. стр. 48-52), а именно – технологиите като хардуеър, технологиите като правила и технологиите като системи, заимстващи идеи от начина, по който постхуманизмът „кореспондира по-

осезателно с размишленията на Хайдегер за ролята на технологиите“ (срв. стр. 56). Юзерган стига до заключението, че независимо от несъгласията ѝ с твърдението на Хайдегер, гласящо че технологиите имат същност (срв. стр. 61), развитието на новите технологии не прави неговите критически аргументи по-маловажни (срв. стр. 61). В тази глава специален интерес заслужава анализът на Юзерган за ролята на тялото съобразно различните интерпретации на комплексните отношения между биологично детерминираната и социално конструираната човешка природа, със специален фокус върху процеса на самоопределяне, индуциращ човешката ранимост (срв. стр. 77).

На свой ред, третата глава е посветена на може би една от най-важните теми в рамките на съвременния дигитален дискурс, а именно – човешкото подобряване, анализирано в контекста на предизвикателствата, породени от четвъртата и петата индустриални революции. Откроявайки терапевтичната роля на биомедицинските интервенции във времето, Юзерган предлага сравнителен анализ на различни теории за човешко подобряване, формулирани от т.нар. биоконсерватори и биолиберали.

Същевременно е важно да се отбележи детайлното изследване на Юзерган на някои ВСИ технологии, в частност – на технологията Нюралинк (Neuralink) съобразно предизвикателствата, породени от т.нар. дълбинно стимулиране на мозъка (DBS). В допълнение към релевантното уточнение, направено от Юзерган, а именно – че разбирането на подобни комплексни предизвикателства изисква да „разсъждаваме върху философските въпроси, провокирани от мозъчно-компютърните интерфейси“ (стр. 108), трябва да се отчете и ролята на специфично етическите въпроси. Основанието е, че въвеждането на DBS поражда широк спектър от проблеми в областта на невроетиката, напр. проблемите, свързани с информираното съгласие, отговорността за страничните ефекти при процесите на вземане на решения; най-вече при тези от тях, които се отнасят до промяната на идентичността.

Четвъртата глава е посветена на контекстуализацията на дебатите за човешкото подобряване от гледна точка на трансхуманизма и постмхуманизма като направления. Акцентирайки върху хетерогенния характер на трансхуманизма като движение (срв. стр. 120), Юзерган анализира т.нар. от нея трансхуманистка метафизика. Въпросната метафизика е дефинирана по силата на общото съгласие относно желателността на човешкото подобряване (срв. стр. 120) като възможност за преодоляване на човешката природа (срв. стр. 121), противопоставяйки се на аргументите на т.нар. биоконсерватори.

От друга страна обаче, проясняването на моралните и политическите импликации на проблема изисква провеждането на прецизен анализ на генеалогията на понятието *не-човек* (non-human), доколкото съществува концептуална разлика между дефинициите за *не-човек*, *в-човек* (in-human) (напр. срв. Barad 2012) и *повече-от-човек* (more-than-human).

Юзерган привежда таксономия на същностните разлики между трансхуманизма и постхуманизма на базата на компаративен анализ на различните значения на термина *постчовек* (*posthuman*), отчитайки възможностите за неговото реализиране в краткосрочен и дългосрочен план. Също така докторантката изследва възприемането на принципите на прогреса и рационалността, както и на съответните нагласи към технологичното

подобряване като начин за преодоляване на ограниченията на човешката природа. В допълнение, Юзерган обръща специално внимание как трансхуманизмът и постхуманизмът усвояват понятието за *техногенезис (technogenesis)*, същевременно откроявайки различните онтологически и епистемологически перспективи на динамиката на технологичната еволюция в съответствие с тази на човека (срв. стр. 145).

В последната, пета глава на дисертацията Юзерган изследва как методите на феноменологичната философия, а именно – усвояването на методите на Хайдегер и Мерло-Понти, могат да допринесат за по-доброто разбиране на сложните човешки отношения с технологиите (стр. 157) и по-точно – по отношение на практиките на дигитализация, отразяващи специфичен модус на въплътен опит от страна на човека в търсене на смисъл *на и в света* (срв. стр. 171-172). В този контекст специално внимание е отделено на ролята на телесния опит при развитието на ВСІ технологиите, доколкото Юзерган дефинира дигиталните технологии като „раз-отдалечено удължаване на човешкото въплътяване“ (стр. 173).

В рамките на изследването интерес предизвиква и концепцията на докторантката за начина, по който телесният опит предполага забравяне на факта, че ние сме въплътени в конкретно тяло, както например се случва в рамките на виртуалния опит (срв. стр. 173). Нещо повече, екстраполирайки определени принципи от теориите на Хайдегер и Мерло-Понти, Юзерган демонстрира как дигитализацията оказва влияние върху процеса на въплътяване не само по отношение на времето, но и спрямо пространството, изразяващо се в преодоляване на физическата локация и темпоралното синхронизиране на опита ни (срв. стр. 175). Също така Юзерган отбелязва, че животът ни като „раз-отдалечени“ същества в смисъла на Хайдегер (срв. стр. 176-177) и въобразяващи същества (срв. стр. 181) е това, което прави „нашия „вътрешен Аз“ „следствие от пълното ни въплътяване“ (стр. 182).

ВЪПРОСИ: Задълбоченият анализ на Юзерган по отношение на предизвикателствата, свързани с развитието на дигиталната идентичност, поражда някои въпроси относно възможностите за обогатяването на перспективата, приоритизираща ролята на човешкото в процесите на подобряването. Например:

1. Как преходът от т.нар. четвърта към т.нар. пета индустриална революция оказва влияние върху философските основания на т.нар. дигитален хуманизъм? И по-точно, как именно концептуалният подход, имплициран в Манифеста на дигиталния хуманизъм, индуцира преоценката на стратегиите за подобряване?
2. Отчитайки факта, че Нюралинк предполага силно инвазивни хирургически интервенции от типа на DBS е необходимо да се изследва не само тяхното влияние върху нарастващия проблем с личната неприкосновеност и влошаването на социалните неравенства (срв. стр. 108), но и ефектът от същностните промени в личността. Ако Нюралинк поражда риск от манипулирането на менталния опит на индивида (стр. 11), по какъв начин PIAAAS синдромът може да индуцира разрастването на т.нар. кражба на мозък (brain jacking) до т.нар. кражба на идентичност, напр., в случаи като този на обвиняване на ВСІ технология за извършването на дадено престъпление (срв. стр. 111)?

ПРЕПОРЪКИ: Направените препоръки се отнасят до евентуалното бъдещо задълбочаване на дисертационния труд. Имайки предвид, че една от основните цели на Юзерган е да покаже как поради трудностите при разграничаването между *подобрене* и *терапия* трябва внимателно да се анализират основанията и импликациите на конкретните практики на подобрене преди да бъде отречен техният перформативен потенциал (срв. стр. 105), бих направила следните препоръки.

1. Препоръчително е да се въведе прецизна класификация на различните типове и под-типове на подобряване, които са заявени като основни обекти на изследване в дисертацията. Такива са невроподобряването, свързано с прилагането на BCI технологии, които оказват влияние върху невропротезирането и развитието на DBS (срв. стр. 107-108); медицинското (когнитивно) подобряване на определени функции на клинично здрави индивиди в противовес на терапиите, целящи подобряване на конкретни дисфункции (срв. стр. 81, стр. 85). Ключов проблем, свързан с медицинското „подобряване“ на здрави индивиди е т.нар. морално биоподобряване (МВЕ). Въвеждането на подобни уточнения би допринесло и за проясняването на комплексните отношения между различните видове подобрявания и понятието за *увеличаване* (augmentation), които се използват като ваимнозаменяеми в рамките на дисертацията (срв. стр. 39, стр. 80).

1.1. Също така би било удачно да се анализира генеалогията и съответните философски рецепции на понятието за МВЕ. Независимо, че въпросът за МВЕ не е експлицитно артикулиран в рамките на дисертацията, интерпретацията на Юзерган на теорията на М. Сандел, фокусирана върху рисковете от моралното подобряване на деца (и на хора като цяло) (срв. стр. 94) е ключова за дебатите относно приложението на МВЕ. Отчитайки факта, че изследването на Юзерган относно ролята на човешкото подобряване се основава предимно на автори като Ю. Савулеску (който заедно с И. Першон формулира за първи път проблема за МВЕ) и М. Хаускелер (виден участник от страната на т.нар. биоконсерватори), открояването на предизвикателствата, породени от МВЕ би допринесло за доразвиването на въпроса за т.нар. от докторантката задължения към по-добро бъдеще (срв. стр. 85), както и за разбирането на моралните дилеми относно човешкото подобряване (срв. стр. 87).

Като се вземе предвид фактът, че Юзерган детайлно изследва генеалогията и импликациите на дихотомииите *естествено подобряване* – *изкуствено подобряване* (срв. стр. 104), обръщайки специално внимание на моралното въздействие на отглеждането за човешкото подобряване (срв. стр. 94), което реално съответства на дефиницията за традиционно морално подобряване, проучването на МВЕ би допринесло за проясняването на още един ключов проблем, свързан с дискусиите между т.нар. биоконсерватори и биолиберали, а именно – на добре известните дебати относно дихотомията *морално подобряване* – *МВЕ*.

В допълнение, бих предложила доразвиването на раздела за методологията чрез включване на методи от сферата на невронауката, които се отнасят до анализа на BCI, DBS и невроподобряването като цяло. Генезисът на невроподобряването е имплицитно характеризирани от Юзерган като цялостна трансформация на човешката природа чрез разрастващата се употреба на невротехнологиите (срв. стр. 103).

ФОРМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ: Приложените документи показват, че докторантката отговаря на наукометричните изисквания за придобиване на научната и образователна степен „доктор по философия“ в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане.

Нямам съвместни публикации с докторантката и декларирам липса на конфликт на интереси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: На базата на научните качества на дисертационния труд, основаващ се на детайлен сравнителен анализ и на ясно артикулираната философска позиция на Юзерган по отношение както на потенциалните приноси, така и на възможните рискове при развиването на практиките на човешкото подобряване, предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Сечил Юзерган научната и образователна степен „доктор по философия“.

29.I.2024 г.

Доц. д-р Силвия Серафимова

София